
תוכן העניינים

9	מבוא
21	פרק א
	גאווה יהודית
	האומנם העולם כולו נגדנו, ואיך משכנעים בפורומים הבין-לאומיים למען זכותו של העם היהודי על ארץ ישראל?
39	פרק ב
	עם לבדד ישכון
	למה ישראל אינה מצליחה להתערות במשפחת העמים, ואיך הופכים את הבידוד הבין-לאומי לברכה?
58	פרק ג
	שש אחרי המלחמה
	הניצחון המפתיע במלחמת ששת הימים אל מול חולשת המנהיגות הפוליטית בישראל
84	פרק ד
	מערכה בין מערכות
	השיחות הסודיות שבין הרבי לאלופים אריאל שרון ואהרן יריב בימי מלחמת ההתשה
103	פרק ה
	הקונספציה
	נגד הערכת אמ"ן: התרעת הרבי מהצפוי להתרחש במלחמת יום הכיפורים

- 137 פרק ו
לכבוש את דמשק
למה הוחמצה ההזדמנות להשיג שלום לנצח
ולהבטיח שזו תהיה המלחמה האחרונה
- 186 פרק ז
מהפך ושברו
התקווה הגדולה עם המהפך ב־1977 וההזדמנות שהוחמצה
בקמפ דייוויד
- 218 פרק ח
החטא הקדמון
למה לא הסכים הרבי להורות לחסידיו להצטרף
למפעל ההתנחלות
- 251 פרק ט
מחיר הדמים
"מדוע אני מתערב?! האנשים שלי נופלים שם!"
- 293 פרק י
הסבך הלכנוני
מה גרם למבצע צבאי קצר להפוך להתבוססות
עמוקה בביצה הצפונית?
- 330 פרק יא
האיום האסלאמי
מהמהפכה האיראנית ועד נפילת התאומים:
הפגישה החשאית עם ראש השב"כ
- 353 פרק יב
הוראת שעה
מדוע על אף היותה בלתי מפלגתית התערבה
חב"ד בתהליכים פוליטיים?

382	פרק יג עקב התקפת נסים הקול שנסך ביטחון בעם ישראל לנוכח איומי סדאם חוסיין בימי מלחמת המפרץ
408	פרק יד נר של אמת ראש הממשלה בנימין נתניהו בריאיון מיוחד על שיחותיו עם הרבי מלובביץ'
436	אחרית דבר הקברניט עוזב אחרון מדוע, על אף אהבתו לישראל ומעורבותו הגדולה בנעשה בה, נמנע הרבי מלעלות לארץ?
444	תודות
447	הערות
470	מפתח שמות

מבוא

מוצאי שבת, 5 בנובמבר 2016, שלושה ימים לפני הבחירות לנשיאות ארצות הברית. בשדרות פרנסיס לואיס שבשכונת קווינס בניו יורק עצרה מכונית שחורה, בעלת חלונות כהים. מתוכה הגיחו אל הכפור ג'ארד קושנר, חתנו של דונלד טראמפ, ורעייתו איוונקה, בתו של המועמד הרפובליקאי לנשיאות. תחת מעטה סמיך של חשאיות נכנסו בני הזוג לבית מספר 226. ליווה אותם רב צעיר, עטוי זקן שחרחר. הוא גם ביקש לוודא שאיש אינו מצלם את האורחים; הביקור פרטי לחלוטין.

בני הזוג התיישבו בדממה, רשמו משאלה קצרה על שני פתקים לבנים, ויצאו אל בית העלמין על שם מונטיפיורי. אחרי צעידה בת דקה עצרו ליד מבנה אפור, לא מקורה: ציון־קברו של הרבי מלובביץ', רבי מנחם־מנדל שניאורסון. את הישורת האחרונה במערכת הבחירות הקשה ביקשו הבת והחתן לעשות במחיצתו של המנהיג, שדמותו מאחדת יהודים וישראלים, חרדים ורתיים, מכל החצרות והזרמים, גם היום, עשרים שנה אחרי הסתלקותו.

ג'ארד ואיוונקה נקשו בדלת, אקט מקובל של יראת כבוד, וצעדו פנימה בשקט. הם לקחו לידיהם ספר תהילים, וקראו מתוכו פסוקי תפילה. הבקשה החרישית היתה אחת: לראות את דונלד טראמפ גובר על יריבתו הילארי קלינטון ונבחר לנשיא ארצות הברית. חלפו שלושה ימים. דונלד טראמפ דהים את העולם כולו ונהפך למנהיג העולם החופשי. בתמונה הראשונה שהתפרסמה מהבית הלבן אחרי כניסתו של טראמפ לתפקידו רואים את ג'ארד קושנר עומד מאחורי הנשיא היושב בחדר הסגלגל, עם סגן הנשיא ושני ראשי הסגל. קושנר נהפך ליועץ הקרוב של טראמפ.

ג'ארד קושנר, חתנו היהודי של נשיא ארצות הברית דונלד טראמפ והאיש החזק בבית הלבן, נחשף לעולמה של חסידות חב"ד בימי לימודיו באוניברסיטת הרווארד. קושנר התקרב לשמירת המצוות על ידי שליחי חב"ד בקמפוס היוקרתי, הרב הרשי ועלקי זרחי, ונעשה שותף רעיוני לפעילות היהודית בשליחותו של הרבי מלובביץ'. קרן משפחת קושנר העבירה תרומות נכבדות לבית חב"ד בהרווארד, וג'ארד עצמו הוזמן להיות נואם כבוד בערב התרמה שנערך לטובת בית חב"ד בקמפוס.

השהייה במחיצתו של הרבי מלובביץ', מתברר, בחייו או לאחר פטירתו, הצליחה לטלטל כל אדם, גם אם בא מעולמות אחרים לגמרי, מרקע שונה ומחוסר אמונה עמוק. יצחק רבין היה איש דור הפלמ"ח, צבר ישראלי שורשי, רחוק שנות דור מההוויה הרוחנית והתרבותית של הרבי מלובביץ'. פגישה ביניהם היתה אמורה להיות קצרה ועניינית, נוגעת בנושאי שיחה מוגבלים, ובסופה אמורה לבוא ברכת שלום נימוסית והדרית, שממנה פונה כל אחד ואחד במהירות לדרך.

זה לא מה שקרה ב־1972, כאשר מלאו לרבי 70 שנה ויצחק רבין בא לכרך אותו, בשליחותו של הנשיא השלישי, זלמן שזר. רבין היה אז שגריר ישראל בארצות הברית, רמטכ"ל נערץ בעבר, שהוביל את ישראל לניצחון הגדול במלחמת ששת הימים, חמש שנים קודם לכן. רבין, איש קר וענייני, יצא נפעם מהפגישה עם הרבי, לפחות על פי עדותו. הרושם העז ליווה אותו עד יום מותו. בשנת 1993, עשרים שנים מאוחר יותר, כאשר שימש ראש הממשלה בקדנציה השנייה שלו – רבין עדיין שיחזר את "המבט המפוכח והפרקטי של הרבי על המציאות, לצד רגישות רבה להמשך קיומו של עם ישראל".

רבין אינו היחיד. הוא גם לא הסכים עם כל האבחנות של הרבי, כפי שמתואר בספרנו. מבטו הלאומי הרחב והחד של מנהיג חב"ד, גם אם היה שנוי במחלוקת – הצליח להניע כוחות פוליטיים ומדיניים בישראל ולחרוץ כאן גורלות. בחול המועד פסח תש"נ, 1990, כך מספר לנו השופט אליקים רובינשטיין, טילפן אליו בבהלה שגריר ארצות הברית בישראל. רובינשטיין היה אז מזכיר הממשלה שבראשה עמד יצחק שמיר. השגריר, ויליאם ב' בראון, חיפש אותו לילה שלם, בשליחותם של הנשיא ג'ורג' בוש האב ומזכיר המדינה ג'יימס בייקר. כאשר כבר השיג בראון את רובינשטיין בשעת בוקר מוקדמת, בהיותו הרחק מביתו,

לא הצליח להתאפק. "מי זה ורדיגר? מי זה מזרחי?" צעק שגריר המעצמה לתוך השפופרת.

אברהם ורדיגר ואליעזר מזרחי היו שני חברי כנסת אלמונים למחצה בסיעת אגודת ישראל, שהשתתפו בהפלת ממשלת שמיר בסוף חורף 1990, אבל נעלמו כאשר יו"ר העבודה שמעון פרס התייצב בכנסת כדי להציג את ממשלתו החלופית. השניים לא רצו להמרות את פיו של הרבי מלובביץ', שחשש מתוכניותיו המדיניות של פרס. ורדיגר ומזרחי נמלטו מהכנסת והוסתרו במקומות מחבוא. פרס חיכה לשווא ובסוף הודה בכישלונו. שמיר נותר ראש הממשלה, למגינת לבם של האמריקאים, שחיפשו נואשות את מזכיר הממשלה רובינשטיין כדי לקבל הסברים. הרבי מלובביץ' שמר ממקום מושבו בניו יורק שוב על מהלך ההיסטוריה ודאג שהיא לא תשנה כיוון, למרות שכף רגלו לא דרכה כאן מעולם.

השופט רובינשטיין נשא בתפקידי מפתח רבים לאורך הקריירה. הוא ראה מקרוב איך הרבי מלובביץ' מפעיל את השפעתו על ראשי המדינה והצבא ומתווה מלשכתו בברוקלין את הדרך, כאילו היה מנהיג ישראלי. רובינשטיין עצמו היה אחד החוטים המחברים בין ירושלים וניו יורק, נפגש עם הרבי לקבל עצה והדרכה ושמר על קשר לאורך עשרות שנים עם אנשיו. לא תמיד עצותיו של הרבי התקבלו, מה שגרם לו אכזבה עמוקה, אבל הוא תמיד היה נוכח בשטח.

בתשרי תשע"ז, אוקטובר 2016, חווה רובינשטיין אסון משפחתי. ראשי המדינה, מפקדי הצבא, הקהילה המשפטית והאקדמית, לצד אלפי חברים ואזרחים, באו לנחם את השופט בבית בתו, בשכונת רסקו בירושלים. על כיסא קטן וצדדי בבית ישב במשך כמה שעות יוסף צ'חנובר, חברו הטוב של רובינשטיין. ד"ר צ'חנובר, מנכ"ל משרד החוץ לשעבר, מוותיקי הקהילה הביטחונית והדיפלומטית, מילא שליחויות חשאיות חשובות ועמד בראש ועדות חקירה חסויות. בעת האחרונה טווה את הסכם הפיוס עם טורקיה. צ'חנובר אינו נוהג לדבר על מעשיו. הפעם חרג ממנהגו וסיפר על עוד מהלך של הרבי מלובביץ' – דבר שהפתיע גם פרשן פוליטי ותיק כמוני, שמסקר את המערכת הפוליטית בארץ קרוב ל-30 שנה ומכיר היטב את הנפשות הפועלות.

זה היה בעיצומה של מלחמת יום הכיפורים, בתשרי תשל"ד, אוקטובר 1973. צבא מצרים צלח את תעלת סואץ והתקדם לתוך סיני, מבקיע את קו המעוזים של ישראל. הטנקים הסוריים שעטו אל רמת הגולן, וכמעט לא היה מי שיעצור אותם. בקרבות נפלו מאות קצינים וחיילים. במאמצים אדירים השתנתה אט-אט מפת הקרב, והאנדרלמוסיה שנוצרה בעקבות הצלחתם של הערבים להפתיע את ישראל

החלה לפנות מקום לניהול ראוי של מגננה ומתקפה. בדרום החלו דיבורים על צליחת התעלה. בצפון נהדפו הסורים לאחור ברוב הצירים. המפנה נראה באופן. שר הביטחון משה דיין שקע בימי המלחמה בפסימיות גדולה. הפרשן הצבאי האלוף (במילואים) חיים הרצוג, לימים נשיא המדינה, טען כי התחושה הקשה אף "העכירה את שיקוליו והערכותיו". לא קשה לתאר את דיין, איש ישיר ותקיף, בעל מצבי רוח הפכפכים, חוזר משדות הקרב אל לשכתו במשרד הביטחון בתל אביב בימי המלחמה. לא היה רצוי להפריע לו ברגעים הללו.

יוסף צ'חנובר היה באותם ימים קשים היועץ המשפטי למשרד הביטחון. צ'חנובר היה גם אחד האנשים הקרובים לחצר הרבי מלובביץ', עד שנעשה כמעט בן בית שם. זמן קצר לפני שנכנס דיין ללשכתו קיבל צ'חנובר שיחת טלפון מניו יורק. הרבי מלובביץ' הטיל עליו שליחות. "הרבי אומר לי, 'לך לדיין ותגיד לו לכבוש את דמשק ולעשות ממנה כעפרא דארעא, כעפר הארץ, ספר לנו צ'חנובר. צ'חנובר היסס. "מה, אני אלך לדיין? דיין? מה הוא יודע על הרבי. הוא בא מהחזית. אני אגיד לו, הרבי מלובביץ' אמר שתכבוש את דמשק? הוא לא יבין מה אני רוצה ממנו. אבל היתה לי שליחות. יש לך שליחות – אתה צריך לבצע. "דיין חזר מהחזית, ואני אומר לו: 'אתה יכול לזרוק אותי מהחדר. יש לי שליחות. אני חייב לומר לך. אחרי זה תעשה איתי מה שאתה רוצה ואני אבין. ואז אני אומר לו מה שהרבי מלובביץ' אמר."

לתדהמתו של צ'חנובר, דיין התייחס לדברים בכובד ראש. "הוא לקח את זה ברצינות ואמר לי, 'חזור לרבי מלובביץ' ואמור לו שאני לא יכול לבצע את זה, ותסביר לו גם למה. אנחנו עוד במלחמה בחזיתות אחרות. בשביל לכבוש את דמשק אני לא צריך רק לכבוש. לכבוש אולי יעלה בידי. אני צריך להחזיק צבא כדי להשגיח על הסדר. הרי יש שם מיליון, שלושה מיליון, ארבעה מיליון תושבים סורים. אני צריך את הצבא הזה בחזיתות אחרות. אני לא יכול. "דבר שני, הוא אומר לי, 'בבוקר אני צריך להאכיל מיליוני ערכים באמצע המלחמה. איך נעשה את זה?'"

סוגיית כיבוש דמשק במלחמת יום הכיפורים הוסיפה להעסיק את הצמרת המדינית-ביטחונית, כפי שמעידים הפרוטוקולים המאוחרים משיבות הקבינט. הדיונים נמשכו, השרים גררו רגליים והרעיון נדחה. הרבי מלובביץ', שקיבל דיווחים מהישיבות האלה בזמן אמת, חש אכזבה קשה. הוא האמין כי כיבוש, אפילו זמני, של דמשק ישבור את רוחם ואת כוחם של הסורים, יוציא אותם מן המערכה ויאפשר לצה"ל לרכז את מלוא עוצמתו בחזית המצרית המכרעת. לדעתו,

המהלך האסטרטגי שהציע יציג תמונת ניצחון ברורה, שתסב לישראל יתרון ניכר בחזית המדינית ובשיחות שלאחר המלחמה. הרבי היה משוכנע כי סוריה שבירתה נכבשה בידי ישראל – היתה נאלצת לקבל הסכם שלום בתנאים הנוחים לישראל. אחרי השיחה עם דיין טילפן צ'חנובר לרבי בניו יורק. "הרבי שמע והגיב, 'א' גרויסע טעות.' טעות גדולה." ארבעים ושלוש שנים אחרי השיחה הזו נאלץ צ'חנובר להסכים עם הרבי. "אנחנו רואים היום. תאר לך שהיו מחסלים את דמשק. תאר לעצמך. אפילו כיבוש טקטי, ל-48 שעות. הלא כתוב 'מצפון תיפתח הרעה', סיכם צ'חנובר, והניח את ראשו על כף ידו.

אז מי היה הרבי מלובביץ'? איך חדר במשך שנים למרכז העצבים של הפוליטיקה והצבא במדינת ישראל והשפיע כל כך על סדר היום? מה מצאו מייסדי המדינה, ראשי הממשלה, שריה הבכירים, אנשי דור הפלמ"ח ושדרת הפיקוד של צה"ל וגופי הביטחון החשאיים, אצל הרבי מניו יורק, שבא מעולם אחר, מרקע שונה כל כך?

מה גרם לנשיאים שזר והרצוג, לראשי הממשלה משה שרת, מנחם בגין, יצחק שמיר, יצחק רבין, אריאל שרון ובנימין נתניהו, לפני או במהלך כהונתם, להקשיב לדברי הרבי ולסמוך עליהם גם בימי הכרעה ומצוקה. מדוע הניחו את הראש על כף היד להרהור נוסף ואת היד על הראש אחרי השיחות איתו? מדוע ראש הממשלה נתניהו שוכנע לעצב את המדיניות שלו ברוח המשנה המדינית של הרבי מלובביץ'? מה ההסבר למופע הקשר החד-פעמי הזה, שאין לו תקדים וספק אם יחזור להיראות בעתיד? לשם כך עלינו לחזור אל תחילתו של הסיפור.

הרבי מלובביץ', רבי מנחם-מנדל שניאורסון, נולד בניסן תרס"ב, אפריל 1902, בעיר ניקולייב שבאוקראינה, לאביו הרב לוי יצחק ולאמו הרבנית חנה. מצד אביו השתייך לאחד מענפיה של משפחת מייסד חסידות חב"ד, רבי שניאור זלמן מלאדי (תק"ה-תקע"ג, 1745-1812). משפחתו היתה ממשפחות האצולה החב"דית. תנועת חב"ד היתה אז שורשים בכל רחבי האימפריה הרוסית. חב"ד (חכמה, בינה, דעת) היתה ממובילות המהפכה החסידית שחולל רבי ישראל בעל שם טוב בעולם היהודי. התנועה ביטלה את הבדלי המעמדות הישנים בעם והעמידה

פרק א גאוה יהודית

האומנם העולם כולו נגדנו, ואיך משכנעים
בפורומים הבין-לאומיים למען זכותו של העם
היהודי על ארץ ישראל?

בבוקר 19 ביולי 1977 ניצב טור ארוך של צלמי תקשורת בשדרות פנסילוניה בווינגטון. ראש ממשלת ישראל הנבחר, מנחם בגין, בא לכיכור בכירה האמריקאית בפעם הראשונה מאז הבחירות בישראל, כדי להיפגש עם הנשיא האמריקאי, ג'ימי קרטר.

הפגישה נערכה בצל עננת משבר שריחפה מעל יחסי ארצות הברית וישראל. רושם המהפך שהתחולל בשלטון הישראלי בדיוק חודשיים קודם לכן עדיין הורגש בחלל האוויר הפוליטי. מנחם בגין, המנהיג בעל העמדות הימניות, עשה היסטוריה כשכבש את השלטון בישראל, בניגוד לתקוותו הבלתי נסתרת של ממשל קרטר. בגין סירב ליישר קו עם דרישותיו של הנשיא האמריקאי, שהיה ראשון היושבים בחדר הסגלגל שחתר באופן אקטיבי להשגת הסדר עם מדינות ערב – גם במחיר נסיגה ישראלית מלאה לקווי 1967. הפגישה הצפויה עם הנשיא האמריקאי נערכה אפוא באווירת חשש מפני קרע בין המדינות.

בגין וקרטר היו רחוקים מאוד זה מזה בעמדותיהם: בגין, בוגר תנועת בית"ר, מפקד האצ"ל לשעבר ומנהיג תנועת החירות ואיש ארץ ישראל השלמה, דחה את עמדותיו של קרטר, איש המפלגה הדמוקרטית, שחתר לחיזוק מעמדה של ארצות הברית במזרח התיכון על ידי השגת פתרון לסכסוך בין ישראל לעולם הערבי. קרטר גם היה הראשון שהכיר בפלסטינים כעם הזקוק למדינה משלו, ופעל להשיג בעבורם עצמאות מדינית בשטחי יהודה ושומרון.

כבר בראשית כהונתו, כמה שבועות לאחר שהושבע כנשיא, כינס הנשיא קרטר

את יועציו הבכירים ואישים מגופי ממשל נוספים כדי לדון במדיניות האמריקאית במזרח התיכון. קרטור ביקש לחתור לנסיגה ישראלית מלאה מהשטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים (1967). הוא שאף להעמיד את השגת הפתרון לבעיה הפלסטינית, עמוסת המתח והיצרים, במוקד תהליך השלום במזרח התיכון, מה שהבטיח עימות בלתי נמנע בין הממשל לבין ישראל. בהמשך, בייחוד לאחר סיום כהונתו, נהפך קרטור למבקר החרף ביותר של ישראל מבין נשיאי ארצות הברית בתום כהונתם. בהזדמנויות רבות הרחיק לכת, האשים את ישראל באפרטהייד והיה לאחד הלוביסטים הבולטים של הרעיון הפלסטיני.

במהלך מערכת הבחירות לכנסת התשיעית לא היסס קרטור להפגין כי הוא מעדיף את מועמד מפלגת העבודה, שמעון פרס, ממועמד הימין, מנחם בגין. במפגש שקיים עם המלך הירדני, חוסיין, כחודש לפני הבחירות בארץ, הביע הנשיא קרטור את תקוותו ש"אם ייבחר שמעון פרס לראש ממשלה, דבר שנראה אפשרי, הוא כנראה יהיה מנהיג חזק, והוא יהיה מוכן לקבל הכרעות נועזות לאחר הבחירות והרכבת הממשלה."¹

לאחר שבגין נבחר הזדרזה מחלקת המדינה האמריקאית להזמין את ראש הממשלה החדש לפגישה עם הנשיא קרטור, בניסיון להפשיר את היחסים ולבדוק אופציות לשיתוף פעולה, בדגש על תהליך השלום. הפגישה המתוארת נערכה כארבע שנים לאחר תום מלחמת יום כיפור. ישראל עדיין ליקקה את פצעי המלחמה, והמתח בינה לבין שכנותיה – ובראשן מצרים – לא פג.

עם עליית בגין לשלטון החלה לנשוב רוח אחרת. בגין חידש את המסורתיות ברשות הרבים, הטמיע מושגים יהודיים בשיח הציבורי ולא היסס לדבר בקול על זכותו המוסרית של עם ישראל על ארצו. היישובים היהודיים בסניני וברמת הגולן התפתחו והלכו. ביהודה ושומרון ציפו המתנחלים הראשונים לתנופת בנייה נוספת, בעיקר אחרי ביקורו התקדימי של בגין במחנה קדום (כיום היישוב קדומים), שבו גרעין "אלון מורה" הקים מאחז. בגין הבטיח שם, "עוד יהיו הרבה אלוני מורה."²

רק לאחר שקרטור נוכח בסירובו העיקש של בגין לוותר על חבלי הארץ, הוא נאלץ לפרוש את חסותו על תוכנית השלום עם מצרים, שנחתמה במרס 1979. בגין החליט להיענות לתוכנית השלום עם מצרים, בין היתר כדי להסיר מעליו מעט מהלחצים שהופעלו עליו על ידי ממשל קרטור והשמאל בישראל. התזה שהוביל גרסה, שמוטב לוותר על חבל סיני, שאינו חלק מארץ ישראל, ובכך להבטיח את השליטה הישראלית ביהודה ושומרון, שהם חלק מארץ ישראל.

המגעים לקראת הסכם השלום עם מצרים התנהלו בערוצים ישירים בין ישראל למצרים, בסיועם של השאה האיראני, מוחמד רזא פהלווי, ונשיא רומניה, ניקולאה צ'אושסקו. רק בשלב האחרון הוכנסה ארצות הברית בסוד העניין, וקרטר נאלץ להסתפק במתן חסות סמלית על יוזמת השלום בין ישראל למצרים, מתוך הבנה שישראל לא תותר על יהודה ושומרון.

בחזרה לפגישה ביולי 1977 בין בגין לקרטר. עננה כבדה של חוסר הסכמה העיבה עליה. כבר בראשיתה הבהיר מנחם בגין כי עמדותיו של הממשל בסוגיית הגבולות ובסוגיה הפלסטינית אינן עולות בקנה אחד עם זכותם של היהודים על כל חלקי הארץ, ואף אינן מתיישבות עם החלטת מועצת הביטחון 242 – ולכן ישראל תתנגד לדרישה הזו באופן גורף. עמדתו הנחושה של בגין הובילה, קרוב לוודאי, את ממשל קרטר למסקנה כי לפחות בשלב הראשוני מוטב לו להימנע מקרע גלוי עם הממשלה החדשה בישראל. בהתאם לכך הבהיר הנשיא קרטר, כבר בראשית המפגש עם בגין, כי לממשל אין תוכניות משלו לגבי מפת הגבולות בין ישראל לשכנותיה.

מנין שאב בגין את ההשראה לעמידתו הנחרצת מול נשיא אמריקאי חדש, עוצמתי ושאפתן? כיצד אזור אומץ להתייצב לקרב ראש בראש מול ממשל חזק, שמעביר למדינת ישראל תמיכה בהיקפים של מיליארדי דולרים, שישראל זקוקה להם ברמה הבסיסית ביותר לקיומה?

אין ספק כי אישיותו הנחושה של בגין, שגילה כוח עמידה במשך עשרות שנות שיממון אופוזיציוני, וקודם לכן בפיקוד על האצ"ל, היתה יצוקה מחומרים של עיקשות ועמידה איתנה, שנשענו על תודעה יהודית עמוקה. אבל היה עוד מרכיב שתרם תרומה משמעותית להתנהלות של בגין מול דרישות הנשיא קרטר.

קודם בואו לווינגטון חש בגין צורך לפגוש שלושה מנהיגים יהודים רוחניים בולטים – הרבי מלובביץ', מנהיג תנועת חב"ד; הרב יוסף-דב סולובייצ'יק, מנהיגה של היהדות האורתודוקסית המודרנית; והרב משה פיינשטיין, מגדולי פוסקי ההלכה בימיו. משיחות מקדימות שערכו אנשי ראש הממשלה עם גורמי הממשל האמריקאי עלתה התמונה הכמעט מלאה של הדרישות הקשות שאותן מתכוון קרטר להציג לראש הממשלה הישראלי. לבגין היה ברור שקרטר ידרוש מהלך מדיני הכרוך בוותורים מפליגים מצד ישראל. בגין האמין כי יוכל לשאוב מהרבנים הגדולים תוספת עוצמה ואמונה בצדקת הדרך כפי שהוא ראה אותה, וכך יוכל לעמוד בלחצים שיופעלו עליו מצד הממשל.

זו לא היתה הפגישה הראשונה בין בגין לרבי – בגין נפגש עמו כבר ב־1961 – אבל זו היתה הפעם הראשונה שראש ממשלה ישראלי מכהן נפגש עם הרבי מלובביץ'. לפיכך התכונה והדריכות שליוו את הפגישה היו גבוהות, והיא זכתה לתשומת לב תקשורתית רבה.

בין הרבי לבגין שררו יחסי הערכה. בחסידות חב"ד רווח סיפור³, כי בפגישתם של הרבי ובגין בשנת 1961 שאל הרבי את בגין אם יוכל לעשות בעבורו טובה אישית. בגין הסכים. הרבי סיפר לאורחו כי קיבל מכתב מצרפת, ובו הוריה של נערה יהודייה מבקשים את עצתו של הרבי איך להניא את בתם מכוונתה להינשא לגוי. "אין לי כל ספק שאם אדם מפורסם כמוך ידבר עם הנערה – במיוחד בהיותך דובר צרפתית – היא תכבד את דבריך והדבר ישפיע עליה בכיוון הנכון," אמר הרבי.

בגין ניאות לכצע את המשימה. הרבי מסר לבגין את כתובתה של הנערה וביקש ממנו לשלוח לו את חשבון ההוצאות הכרוכות בעצירה הלא מתוכננת בצרפת. על פי הסיפור, דבריו של בגין יצאו מן הלב ונכנסו ללבה של הנערה, וזו החליטה לעלות לישראל. מאוחר יותר נישאה ליהודי ונשארה לחיות בירושלים.

הפגישה ההיסטורית של ראש ממשלת ישראל הנבחר, מנחם בגין, עם הרבי מלובביץ' נערכה בב' במנחם־אב תשל"ז, 17 ביולי 1977, בשעת ערב מאוחרת. הרבי לא נהג לצאת לפגישות, ובגין בא לפגוש אותו בחדר עבודתו, בבית אגודת חסידי חב"ד, בניין 770 בשדרות איסטרן פארקוויי שבברוקלין⁴. העיתונאי שלמה נקדימון, ששימש באותה תקופה יועץ התקשורת של מנחם בגין, תיאר כך ביומנו את ליל הפגישה:

בשעה 22:05 הגיעה שיירת ראש הממשלה. בגין נסע בלימוזינה שחורה, לפניה ואחריה נסעו מכוניות משטרה שהפעילו את צופריהן. קהל הנאספים קידם את פני ראש הממשלה בתרועות, ובגין השיב להם בהינף יד.

כאשר מכוניתו של ראש הממשלה התקרבה אל הכניסה לבניין, יצא לקראתה הרבי – במחווה נדירה – ופגש את בגין במדרגות הכניסה. הרבי מלובביץ' נענה לבקשתו של ראש הממשלה מנחם בגין. הוא ניצב מול מצלמות הטלוויזיה של שלוש הרשתות העיקריות בארצות הברית, ובירך את אורחו: "אני מברך אותך ביותר ממאה אחוז, ומאחל לך הצלחה שלמה, למען העם היהודי, למען ארץ ישראל, שיזכה לקרב את הגאולה השלמה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו."

היציאה של הרבי אל מחוץ לבניין המחופה לבנים אדומות, ששלוש צלעות מחודדות מעטרות את ראשו – היתה יוצאת דופן. אולי הוא רצה לפצות את בגין, שטרם לבקר אותו מבלי לצפות לביקור גומלין. זו לא היתה המחווה היחידה של הרבי. קבלת הפנים היתה שונה והפתיעה את הנוכחים, שלא הורגלו בהצהרות פתוחות ובדברי ברכה ארוכים שלו מול התקשורת.

בגין, מצדו, לא הסתיר את מטרת הביקור במעונו של הרבי. בריאיון שהעניק לתקשורת האמריקאית אחרי שהפמליות נכנסו פנימה, אמר ראש ממשלת ישראל: "הרב שניאורסון הוא אחד מגדולי דורנו וזקניו; בישראל לא רק שמכירים אותו, אלא שומעים בקולו ונשמעים לעצתו. לפני יציאתי לווינגטון, לשיחות עם נשיא ארצות הברית – הרגשתי הכרח להיוועץ ולקבל את ברכת האדמו"ר מלובביץ'".

בשעה 22:30 הסתגרו הרבי ואורחו בחדרו הצנוע של המארח, לשיחה בארבע עיניים. הפגישה נמשכה שעתיים ורבע. בשעה 00:45 יצאו השניים מהחדר, כשהרבי אווז בזרועו של בגין לאות הערכה וחיבה. פני ראש הממשלה קרנו מאושר, והקהל שהמתין בחוץ מחא כפיים. הקהל מנה מאות חסידי חב"ד נרגשים, דיפלומטים ישראלים ממורקים ואנשי פמליית ראש הממשלה, שהתייצבו בהרכב כמעט מלא בפתח חדרו של הרבי.

הערב הזה היה נדיב במיוחד לנציגי התקשורת בקטעי צילום נדירים: גם בצאתו אל מחוץ למבנה, עם הרבי, ניגש ראש הממשלה אל המיקרופונים וסיכם את הפגישה. "אני שבע רצון מההזדמנות שניתנה לי לשיחח עם הרב שניאורסון, המנהיג היהודי הגדול", אמר ראש הממשלה, והוסיף, "הפגישה מחזקת את עמדתי לקראת השיחות עם הנשיא קרטור".

כשנשאל בגין על תוכן השיחה עם הרבי – סירב להשיב. "אני לא מספר בפומבי דברים שנאמרו ביחידות", ענה ראש הממשלה, אך הוסיף והדגיש, "לקראת צאתי לווינגטון מחר – אני מרגיש שמאחורי עומדים לא רק העם היושב בציון, אלא כל העם היהודי ומנהיגיו בתפוצות."

מה באמת התרחש בחדר הסגור בשעה שהרבי מלובביץ' ומנחם בגין נועדו בו ביחידות? מתוך עדות שהעניק יהודה אבנר בריאיון וידיאו ניתן ללמוד על רוח הדברים במהלך הפגישה, ובעיקר על מה שהשתלשל ממנה. אבנר היה יועצם הקרוב של חמישה ראשי ממשלה, ולימים שימש שגריר ישראל בבריטניה, באירלנד ובאוסטרליה.

אחרי המהפך ב-1977, שבו נבחר בגין לראשות הממשלה, ביקש מאבנר

להישאר בלשכת ראש הממשלה, ומינה אותו ליועץ לענייני תפוצות ולמנסח התכתבויות דיפלומטיות. בגין אהב לכנות את אבנר, "שייקספיר שלי", בזכות שליטתו הנרחבת בהלך הרוח הדיפלומטי והעולמי ויכולת ההתנסחות המיוחדת שבה התברך. אבנר התלווה לבגין בחלקה הראשון של הפגישה בחדר הרבי, ובהמשך נעשה איש הקשר שהעביר מסרים מבגין אל הרבי ולהפך.

בריאיון מצולם,⁵ שנערך עמו שנים מספר לפני מותו ב-2015, סיפר אבנר כי אחרי כמה ימי דיונים מדיניים בושינגטון, נשלח על ידי בגין אל הרבי, לצורך פגישת עדכון. בגין ביקש מיועצו למסור לרבי דיווח מפורט מתוך החדר הסגלגל ומחדרי הוועידות בושינגטון.

אבנר הגיש לרבי, בשליחות בגין, דו"ח סודי בן עשרות עמודים, המתעד בפרוטרוט את השיחות עם קרטז ואת תוכן הדיונים הרשמיים בין המשלחת הישראלית למחלקת המדינה. הרבי עיין ארוכות בדו"ח והוסיף את הערותיו בכתב. לקראת תום פגישת העדכון, פנה הרבי לשליחו של בגין ואמר לו, על פי עדותו של יהודה אבנר עצמו:

אנא מסור לראש הממשלה, מנחם בגין: בדבריך לנשיא קרטז, בעמידתך האיתנה למען ארץ ישראל, ובאימוץ עמדה זו – חיזקת את העם היהודי כולו. משימתך היא להמשיך לשמור על שלמותה של ארץ ישראל. הִיָּה יִשְׂרָאֵל. הִיָּה יִשְׂרָאֵל. נועז. ללא העמדת פנים, ללא התנצלויות. חזק ואמץ. אני יודע שקשה לעשות זאת. אך עלי לומר לך שאתה צריך לעשות כמיטב יכולתך, שכן זה תפקידך כראש ממשלת ישראל. יותר מכך אינני יכול לבקש.

המסר הזה מהרבי לבגין – שסביר להניח כי נאמר גם בפגישה האישית בין המנהיג הרוחני למנהיג הפוליטי – משקף את תמצית עמדתו של הרבי מלובביץ' באשר לדרך שבה נדרש העם היהודי להציג את זכותו על הארץ. מעבר לטיעונים עצמם, הרבי ייחס חשיבות לדרך שבה נציגי ישראל צריכים להשמיע את עמדתם: היו נועזים, ישירים ואמרו את האמת הפנימית שלכם. עמדה אמיתית ואיתנה, הנטועה עמוק בהיסטוריה של העם ובמורשתו העתיקה – מעניקה יתרון והיא הכלי הדיפלומטי היעיל ביותר.

